

„Je Božou slávou zatajovať veci, je slávou kráľov veci vyskúmať“¹

(Prís 25,2).

Drahí priatelia,

k paradoxom tajomstva života, ktorých vyjadreniami je priam naplnené Sv. písmo ako: kto stratí život, nájde ho; kto dá, viac získa; kto chce byť prvý, nech je posledný a pod., v tejto chvíli a na tomto mieste sa mi žiada pripomenúť a zdôrazniť jeden z nich, a to v úvode spomínaný z knihy Prísloví o odhaľovaní zatajovaním a utajovaní odhaľovaním.

Aktuálnym sa tento paradox tajomstva života stáva zvlášť pre súčasné dejinné obdobie, ktoré počnúc ideou modernizmu, ktorý všetko vsadil na kartu technicko-vedeckého pokroku a objavovania domnievajúc sa pritom, že takto príde k istote pravdy o človeku a o jeho živote. Sklamanie, ktoré vyplynulo z nenaplnenia sa tohto modernizmom vysnívaného sveta týmto odhaľovaním, vyústilo v tzv. postmodernizmus, pre ktorý je charakteristický absolútny relativizmus badateľný predovšetkým v umení. Jednoducho, sklamanie z odhaľovania vyprovokovalo človeka k totálnemu zahaľovaniu, zahaľovaniu pravdy o skutočnosti. A tak nielen, že sa propaguje idea, že všetko, čo je možné je aj správne, ale dokonca sa razí aj presvedčenie, že je nemožné, aby to bolo ináč.

Duch Svätý, ktorý je prvotným autorom sv. Písma, prostredníctvom autora knihy Prísloví ponúka človeku riešenie v tejto tak aktuálnej dileme v už spomínaných slovách: „Je Božou slávou zatajovať veci, je slávou kráľov veci vyskúmať“. Ten istý Duch Svätý si však nachádza v každej dobe aj svojich aktuálnych ohlasovateľov, ktorí dokážu tlmočiť svetu a tejto dobe túto paradoxnú pravdu života.

Domnievam sa, že toto je spoločensko-kultúrnym a idcovo-projektívnym pozadím dnešnej našej prítomnosti tu, v Liptovskom Mikuláši, ktorý je neodmysliteľne spätý s menom Pavla Straussa, ktorému môžeme dávať rôzne tituly ako predovšetkým: manžel, otec, - lebo bol to on sám, ktorý v knihe Requiem za živých napísal, že najväčší obdiv si zasluhujú tí ľudia, ktorých najväčším dielom je ich vlastný život; ale potom aj tituly ako: lekár, mysliteľ, spisovateľ, hudobník a podobne. Nielen tým, že som kňazom, pre mňa je predovšetkým Božím ohlasovateľom, pre ktorého to všetko ostatné: rodina, nemocnica, kniha,

hudba... boli ambóny, z ktorých ohlasoval toto Božie poslanstvo. A jeho dôležitosť tkvie práve v tom, že okrem iného dokázal priniesť svetlo do obrovskej dilemy dnešného človeka, ktorý osciluje medzi modernizmom a postmodernizmom.

Boh zjavil svoju slávu tým, že v torzu ticha človeka pre nikoho utajil cesty zákrut jediného života, aby v tomto zjavení slávy Pavol Strauss naplnil poslanie svojho kráľovského krstného kňazstva žalospevom requiaza živých, ale aj poukazom na kolísku dôvery s vlastnou mozaikou nádeje skladajúcej sa z lupeni kvetov z popola, nad ktorou spieva uspávanú odvrátený hlas so slovami: Ecce homo. Toto sú míľniky istoty smerujúce k tesnej bráne, cez ktorú sa vchádza zo spomínanej dilemy cez most Času v ústrety nádhre Nečakaného.

Ako sme si mohli všimnúť už zo samotných titulov kníh, ktorých výpočet zďaleka nie je úplný, sa dá vyčítať odkaz Pavla Straussa, ktorý vyzýva všetkých nás registrujúcich vo svojom vnútri istú vnútornú rýmovačku s týmto odkazom - ako to on sám nazýva - k zasadeniu sa o uvoľnenie odrazu pre lásku, ktorá je už nastolená; resp. o schystáme pántikov v dušiach pre Ducha, ktorý sa vznáša.

A práve v tom paradoxnom odhaľovaní zatajovaním a zatajovaní odhaľovaním, v tomto postmodemom svete sklamanom z modernizmu vidím osobne jedinečnú ponuku Straussovho odkazu. Pri lektúre nielen jeho riadkov, ale predovšetkým toho, čo je medzi nimi, môžeme vybadať istú zvláštnosť. Človek tejto doby, ktorého Martin Buber nazýva Človekom bez prístrešia, pri kontakte s domom Pavlom Straussa - tu by som chcel odkázať na recenziu knihy Človek pre nikoho s názvom: Nenašiel sa ešte „nikto“? - postrehne istú blízkosť niečoho, čo mu bolo pôvodne vlastné. Ako keby na dlhší čas odcestovaný človek sa vrátil do svojho rodného domova, stratiac pritom toto povedomie fami-liárnosti. A zrazu sa mu vybavuje akási úžasná blízkosť tohto miesta ešte netušiac, o čo ide. Odhalením, objavením tejto skutočnosti však nekončí jeho cesta. Ba, naopak, dalo by sa povedať, že iba začína. Tento znovuobjavený bezdomovec odrazu vybadá to, čo vystihuje Martin Rázus slovami: Domov nespočíva ani v dostatku, ani v pohodlí, ale v tajomnej hudbe srdca,

ktoré patria k sebe. Jednoducho, človek zbadá, že to, k čomu ho tak veľmi ťahalo ako k niečomu veľmi blízkemu, bolo a je obrovské tajomstvo. Tým vlastne objaví, že ono sa stalo ešte vzdialenejším ako bolo predtým. Takže priblíženie sa k nemu spočíva v objavení jeho pravej veľkej vzdialenosti. A tu, kdesi v tejto dialektike začína odhaľovať, aby potom mohol zahaľovať; a zahaľuje, aby tým mohol odhaliť.

Pavol Strauss nieje riešiteľom problému života, ale kontemplátorom tajomstva života. Nie je zástancom ani modernizmu, ani postmodernizmu, ani žiadneho iného -izmu; - a už vonkoncom nie fašizmu, či šovinizmu; ani komunizmu, ale ani klerikalizmu. Výstižne povedané: nikdy mu nejde o fidlikantizmus v živote, ale o pravé umenie, ktoré sa od toho fidlikantizmu nelíši odlišnosťou nástrojov, ani interpretov, dokonca ani nie samotnou skladbou, ale osobným postojom, vzťahom.

Všetkým nám, ktorí sme sa tu dnes zišli, lebo akosi podobne prežívame odhaľovanie Straussovho odkazu, by som rád pripomenul dôležitosť povšimnutia si Božej pedagogiky, Božieho spôsobu konania, ktorý v zhode s princípom inakarnácie nie je nikdy bez ľudskej spoluúčasti, či spolupráci. Začali sme slovami Sv. Písma, že Boh zjavuje svoju slávu zatajovaním veci, a v tejto súvislosti i v súlade s touto terminológiou by som poukázal iba na jeden príklad z evanjelia, ktorý opisuje udalosť, kde Pán Ježiš prvýkrát zjavil svoju slávu, a to v Kane Galilejskej. Pre toho, ktorý je schopný premeniť vodu na víno, by nebolo žiadnym problémom stvoriť to víno aj bez vody. Ale Pán Ježiš vyzýva k spoluúčasti, k spolupráci. A takto to je od počiatku, odkedy Boh stvoril svet a človeka v ňom, lebo ani toho druhého človeka, Evu, nestvoril bez toho, aby na tom nemal účasť už existujúci človek (v tomto prípade to Biblia opisuje Adamovým rebrom).

Keď sa dnes tu schádzame ako spoločnosť priateľov Pavla Straussa, podľa môjho osobného zdania, sa jedná o manifestáciu ochoty tejto spoluúčasti na zjavovaní Božej slávy; jedná sa o amplifikáciu Máriinho fiat. Duchu, ktorý je vždy ten istý, len jeho dary a milosti sú rozličné; jedná sa o zarámovanie jedného života do vitrín našich duší, aby on mohol v nich poukázať na bezrámcovité perspektívy. Jedná sa o od-

halenie rukopisu Ducha najednom z našich životov, aby sa cez neho mohlo poukázať na neodhaliteľnosť Božej ruky. Na druhej strane sa jedná o zahalenie jasnosti ponúk predstáv tohto sveta o človeku, ktorý sa nám nikdy opravdivo nepredstaví v podobe krásy jeho telesnej nahoty, ale naopak: v zmrzačenosti Ukrižovaného. V zahalení zmrzačenia života Pavla Straussa pánmi tohto sveta sa odhaľuje moc jediného Pána neba i zeme a v odhalení spôsobu jeho slávy sa zahaľuje akákoľvek možnosť pochopiť jeho myšlienky našimi myšlienkami a vydať sa na jeho cesty našimi cestami.

„Je Božou slávou zatajovať veci, je slávou kráľov veci vyskúmať“. V týchto časoch, v ktorých je v mnohých oblastiach jednou z priorít prieskum verejnej mienky, aby sa potom podľa nej vedeli modifikovať ľudské snahy v úsilí komerčnej popularity, nadchnime sa, milí priatelia pre prieskum, ktorý nám prináleží z prijatia kráľovského kňazstva v sviatosti krstu: je slávou kráľov veci vyskúmať. Jedná sa o prieskum života, v ktorom sa všetko tak jasne odhalí, že všetko sa stane zahalené tajomstvom a v tom sa, podľa slov Písma, prejaví Božia sláva. V tejto dobe, v ktorej neraz jedinou existujúcou mienkou je pripomienka, či spomienka, zasaďme sa o budovanie mienky o tajomstve života, ktorého pravým odhalením je pochopiť jeho nevyčerpatelnú nepochopiteľnosť.

Akoby symbolicky sme tu, v Liptovskom Mikuláši, pred rokom odhalili pamätnú tabuľu Pavla Straussa, aby upozorňovala na neodhaliteľnosť tajomstva jeho života. Dnes sa tu schádzame v podobnom duchu: skúmajúc túto neodhaliteľnosť stavíme viditeľné základy stavby človekovi bez prístrešia, človekovi už nielen bez svedomia, ale dokonca neraz už aj bez vedomia.

Ukončil by som slovami, pre mňa nedávno objaveného slovenského poetu Petra Repku, ktorý vo svojej knižočke Karneval v kláštore napísal tieto slová:

*Uvoľni dlaň, bude to menej bolieť.
Naučil si sa moju reč? Spýtal sa mučený.
Bezrukých ťažko ukrižovať.*

**ThLic. Vladimír Šosták,
farár v Lipanoch**

(Pri príležitosti valného zhromaždenia občianskeho združenia Spolku Pavla Straussa 27. septembra 2003 v Liptovskom Mikuláši)

Aktuálne úlohy pri rozvíjaní odkazu Pavla Straussa

JULO RYBÁK

„Nejméné mluvi liästvo o svých nejvjetších dobrodlnicích,“

(Otakar Březina)

„Nechcú ma. Tak nech ma majú.“

(Pavol Strauss)

Zdá sa mi mimoriadne príhodné, že zakladajúce valné zhromaždenie občianskeho združenia Spolok MUDr. Pavla Straussa sa koná krátko po návšteve Jána Pavla II. u nás. Akoby svätý Otec svojou návštevou „urobil svoje“ - a teraz sme na ťahu my. Práca na rozvíjaní Straussovho odkazu je nesporne jednou z hlavných línií, po ktorých sa má plnenie posolstva sv. Otca uberať.

Poslanie tohto nášho Spolku sa mi vidí v tomto: Zabrániť, aby slovenský apoštol Pavol nemal dôvod so svätým Pavlom - ním hlboko cteným - povedať: „Bojím sa o vás, či sa azda nenamáham medzi vami nadarmo“.

Nie náhodou totiž v liste z 25.11.1985 napísal: „Zošmyknutie mnohých vrstiev slovenského národa do podzemia hmoty spôsobuje už len nemohým cvakanie zubov. Nezodpovednosť a inferiorita sú všeobecnou atmosférou, ktorej ohrozujúca škodlivosť je každému zrejma, lenže každý vidí jej príznaky u tých druhých. A to SÚ tie duchovné miazmy, ktorými bít' avie „infirmittas nostri saeculi“. - Zlé svedomie dneška pochováva do ľadového zabúdania veľkých a zodpovedných mysliteľov, počnúc Hviezdoslavom. Kto nieje schopný poznania hodnôt, odsúdil sa sám. Nebojím sa zajtrajška, bojím sa o zajtrajšok. Tol'ko ad vocem doby.“

Chcem sa pri tejto príležitosti podeliť s námetmi, ktoré mi dávno chodia hlavou: čo sa mi zdá aktuálne - povedzme v najbližšom desaťročí do stého výročia narodenia P. Straussa - urobiť. Podotýkam vopred, že tie námety sú individuálne, „zjednej hlavy“, nekonzultované s blízkymi ľuďmi, preto ich dávam na posúdenie aj tomuto zhromaždeniu, aj jeho členom, od ktorých by bolo užitočné čas od času dostať do vedenia lístok v zmysle: „Napadlo mi, že by bolo dobre, keby...“

Iste budú v mnohom ohľade aj utopické, málo rešpektujúce reálne podmienky.

Vyznávam však presvedčenie, že ak sa ľudia do hĺbky duše presvedčia, že niečo je - bez ohľadu na možnosti - *absolútne nevyhnutné*, vždy sa nájdu sily a prostriedky, ktoré tú nutnosť dovedú k realizácii. A nakoniec: veď aj myšlienka založenia tohto Spolku bola hodne rokov utopická; koľké - a aké! - spolky za ten čas vznikli, venované osobnostiam, ktoré s P. Straussom neznesú porovnanie!

Máme dôvod veriť s Romanom Guardinim, že utópie hýbu svetom: „*Utópie sú však často predchodcom veľmi vážnych rozhodnutí a činov. Ak dobre vidím, mnohé sa hýbe týmto smerom; znepokojuje ma však, že všetko ide tak osamelo a neisto. V dejinách pracujú tvorivé a zjednocujúce silypomalšie, akosilyjednostrannenasilné, a potrebná pomoc a riešenie prichádzajú prineskoro. Bolo by na chválu dejín, keby osvietené vedomie, o ktorého vzdelanie sa veľmi pričínili vedie a technika, bolo schopné predísť ohrozeniu.*“

Aktuálne úlohy vo vydávaní diel Pavla Štraussa

1. Nadišiel čas, aby sa ako naliehavá úloha vytýčila príprava zohraného diela Pavla Straussa - aspoň tak, aby k 100-ému výročiu narodenia vyšiel prvý zväzok. (Inšpirujúci príklad: Súborné dielo Janka Silana).

Problémy:

- ktoré vydavateľstvo sa na to podujme;
- nájde sa editor tej úrovne ako profesor Pašteka?
- nadácia na financovanie týchto spisov.

2. Naliehavo treba vydať - rad za radom - štós rukopisov Pavla Straussa, ktoré čakajú niekedy až desiatky rokov na vydanie. (Bolo by zaujímavé porozprávať o lom, aké komplikované boli pokusy o vydanie niektorých - a neúspešne).

Ide hlavne o tieto - predovšetkým denníkové - rukopisy:

- Sám za sebou (1970) (Medzitým vyšlo v Košiciach, 2004)
- Amalgám
- Neodoslané listy (eseje) (1988)
- Sme mocnejší než čas (1989)
- Zbytočný denník (1991)
- Variácie o tom istom (1992)
- Listy sebe (1993)

- Body istoty (1994)
- Básnické zbierky:
- O láskavej bolesti (1960), Susedstvo nehy (1962), Cesta na koniec bôľu (1963), Viac ako tlieť, Katalóg premien (1964), Kroky ducha (1987).
- 3. Naliehavo sa pýtajú reedície doteraz vydaných diel, ktoré by sme márne hľadali v predaji. Žiada sa mi pritom pripomenúť, že až na vzácne výnimky (Rekvie za živých, Človek pre nikoho, Odvrátený hlas a i.) viaceré Straussove diela boli vydané nedôstojným spôsobom - v rozpore obsahu s formou.
- 4. Akútne sa žiada iniciovať vydávanie tematických výberov z Pavla Straussa - špecificky zameraných: P. S. pre medikov a lekárov, P. S. o hudbe, O bolesti a smrti, P. S.: Môj Kristus, P. S.: Moji veľkí, Moje najmilšie z Pavla Straussa a pod.
- 5. Je vrcholný čas spracovať Straussovu podrobnú, úplnú bibliografiu - na tej úrovni, ako popradská knižnica urobila pre Janka Silana. (Kto to urobí - MS? Knižnica v LM?)
- 6. Osobne by som si veľmi prial, keby sa podarilo vydávať „Straussovské zošity“ raz ročne jeden zošit, v ktorom boli:
 - Straussove doteraz neuverejnené texty;
 - dokumenty z jeho života a diela (vrátane fotografických);
- spomienky známych a blízkych;
- korešpondencia;
- štúdie, úvahy, články, čitateľské ohlasy...
- prehľad udalostí (za rok) spojených s menom P. S. (Akási ročná čiastková bibliografia).
- Za 10 rokov by sa zozbieral materiál, ktorý by nemohol obísť nikto, čo by sa chcel P. Straussovi venovať. (Problémy: kto by to (osobne) viedol; aké pracovisko by to garantovalo; financie).
- 7. Dávno si prajem vidieť podrobne spracované a bohato dokumentované knižky:
 - Liptovský Mikuláš Pavla Straussa;
 - Nitra Pavla Straussa;
 - Skalica Pavla Straussa.
- 8. Pomaly by sa mal vynoriť autor, ktorý napíše (práca na rad rokov!) monografiu: Život a dielo Pavla Straussa.
- 9. Samostatne stoja problémy: Pavol Strauss a rozhlas, televízia, film... (Veľa by ukázal paralelný obraz spracovania Straussa v týchto médiách v porovnaní s inými autormi, napr. s Mináčom, Tatarkom. . .) Perspektívne projekty!
- 10. Podujatia k 10. výročiu úmrtia Pavla Straussa.
- 11. Prenikanie diela P. Straussa za hranice.

12. Vysokoškolské či akademické pracoviská, ktoré by sa sústredenejšie venovali výskumu diela P. Straussa.

Pravdaže, všetky tu spomínané (a mnohé iné) podujatia majú jediný zmysel: ako privyknuť slovenského čitateľa na ten **pevný pokrm** Straussovho slova, o ktorom hovorí sv. Pavol v Liste Hebrejom: „*O tom by sme mali veľa čo hovoriť, ale je to ťažké vysvetliť, pretože ste zleniveli počúvať. Lebo hoci by ste po toľkom čase mali byť učiteľmi, znova potrebujete, aby vás niekto učil začiatočným prvkom Božích slov. Stali ste sa takými, čo potrebujú mlieko, a nie pevný pokrm. A nik, kto dostáva mlieko, nechápe slovo spravodlivosti, leboje ešte dieťa. Pevný pokrm pre dokonalých, pre tých, čo návykom majú vycvičené zmysly na rozlišovanie dobra a zla.*“

Straussovými slovami povedané: „*Sú autori, ktorí stav terajšieho sveta zachovávajú* (oni nám ponúkajú to „mliečko“ sv. Pavla - J. R.) - *a sú autori, ktorých výrazový svet je ako blýska vica, ktorá čistí priestory budúcich poznání*“.

Straussovo slovo je ten „pevný pokrm pre dokonalých“, ktorí sú ho schopní prijať ako „blýskavicu, ktorá čistí priestory budúcich poznání“.

EKUMENICKÝ ROZMER Pavla Straussa

Ján Komorovský

Všetky Straussove autobiografické spisy sú pretkané reminiscenciami najeho židovský, judistický pôvod.

Stretáme sa s nimi menovite v knižke „Kolíska dôvery“, ale aj v „Mozaike nádeje“, aj v knihe „Človek pre nikoho“. Tieto reminiscencie v jeho tvorbe vrhajú osobitné svetlo na Straussovu osobnosť. No práve táto črtajeho individuality sa neraz s akýmsi ostychom obchádza. Chcel by som túto Straussovu charakteristickú črtu v krátkom medailónku sprítomniť, ako som ho a aj osobne poznal.

Ako je známe, Pavol Strauss prišiel na svet vjudaistickom prostredí silno ovplyvnenom liberalizmom starého otca, lekára Dr. Bartolomeja Kuxa. Zachovávanie náboženských predpisov judaizmu v rodine nikdy nebolo úplné ani dôsledné. Každodenné náboženské úkony sa obmedzovali na modlitbu pred spaním. Do synagógy brali Pavla len na veľké sviatky. Správal sa tam pasívne, nezáúčastnene, lebo liturgickej he-

brejčine nerozumel. Keď mal 13 rokov, dostal modlitebné remienky, ale použil ich len niekoľkokrát.

Vcelku sa v rodine judaistické tradície zachovávali. K iným náboženstvám mali rodičia tolerantný postoj. Matka bola za slobodnú chovankou kongregácie Anglických panien. Paľkova dada Mariška Šmidová, neskôr rehoľná sestra Kamila, vodila svojho zverenca do katolíckeho kostola a v tom sa jeho detstvo ponáša na detstvo Franza Werfla, ktorý ma! tiež katolícku opatrovníčku. Keď Pavol začal chodiť do židovskej ľudovej školy, upútal ho Biblický dejepis a prekladanie Piatich kníh Mojžišových z hebrejčiny do nemčiny. Školu navštevovali nielen židovské, ale aj katolíckej a evanjelickej deti, v styku s nimi Pavol získal prvé interkonfesionálne skúsenosti. Na Hodžovom gymnáziu v Liptovskom Mikuláši ho učil evanjelický pán farár Michal Madera, ktorý vstúpil svojim žiakom lásku k slovenčine. Pavol rád počúval jeho rýdzu slovenčinu a zavše zašiel

aj na evanjelický pohreb, aby počul jeho valedákeiu. Inou učiteľskou autoritou bol pre Pavla profesor slovenčiny a latinčiny, autor Slovenskej štylistiky Ľudovít Šeňšel, popredný kazateľ, liturgista a liptovský senior. Hoci si to Pavol sprvoti nie dosť uvedomoval, do jeho psychiky sa podvedome ukladali interkonfesionálne dojmy a postoje.

Dlho vášnivo hľadal náboženskú pravdu a nevyhýbal sa ani ezoterickej literatúre, ktorá, prirodzene, nemohla ukojiť jeho intelektuálne nároky a smäd po pravde.

Rozhodnutie konvertovať na katolicizmus sa u Pavla zrodilo dávno pred krstom roku 1942 pod blahodarným vplyvom židokresťanskej rodiny ružomerského riaditeľa továrne Sóló Františka Munka, ktorá žila hlbokým a príkladným kresťanským životom, takže slúžila ako vzor ružomerským katolíkom. Celú rodinu postihol tragický osud podobný osudu desaťtisícov iných súkmeňovcov. Všetci zahynuli v nacistickom koncentráku, syn Tomáš, ktorý v Ružomberku vstúpil do Spoločnosti Ježišovej, bol zastrelený guľkou do tyla neďaleko Berlína. To, čo sa vie o hlbokom kresťanskom živote Munkovcov a Čo Pavol o nich napísal, veď pán a pani

Munkovi mu boli krstnými rodičmi, by mohlo postačiť na to, aby sa o nich začal kanonizačný proces. (Čudujem sa, že sa tak ešte nestalo.)

Aj keď sa Pavol stal katolíkom, v jeho vedomí predsa židovstvo zanechalo stopy. Pociťoval spolupatričnosť s početnými príslušníkmi svojho národa. Medzi nimi bol Franz Werfel s jeho románmi „Štyridsať dní Musa Dagu“ a „Pieseň o Bernadete“, pražskí spisovatelia Franz Kafka a Max Brod, i Mária Alfonz Ratisbonne a jeho brat Teodor mučeníci, ako bola rodina Munkovcov, Edita Steinová, ktorá so sestrou Rosou zahynula v Oswienčime a Alfréd Fuchs, český katolícky publicista, židokresťan, ktorého katani v koncentračnom tábore Dachau postavili nahého v treskúcej zime k bráne, oblievali ho vodou a nútili ho, aby so vztyčenou pravou rukou vyriekol nacistický pozdrav „Heil Mitier“, ale on vždy zvolal „Heil Jesus Christus“! Je prirodzené, že Pavol pociťoval spolunáležitosť aj k pravoslávne mu protojerejovi Alexandrovi Meňovi, židokresťanovi a katolíkofilovi, zavraždenému na ceste do svojej farnosti, i k parížskemu arcibiskupovi kardinálovi Jean-Marie Lustigerovi.

Bol veľkým čitateľom Preblahoslavenej Panny Márie, Matky Božej. Pre neho osobne Panna Mária bola najčistejšie židovské dievčatko. Duch svätý bol pre neho Dych Boží, hebrejský ruah. Mal v sebe čosi zo židovského myslenia, ktoré, povedané slovami Vladimíra Sergejeviča Soloviova, neoddeľovalo ducha od jeho materiálneho výrazu. Keď som sa ho raz opýtal, či pozrel určitý televízny program, povedal mi, že si nechcel zašpiniť mozog. Mozog uňho konkretizoval dušu.

Keby som mal použiť starozákonný obrat „chodiť pred tvárou Pánovou“, aplikoval by som ho na Pavla Straussa, lebo stále žil v Božej prítomnosti. Bol mu blízky hebrejský pojem „šekina“, najbližší židovský ekvivalent Ducha Svätého, ktorý prepojuje ľudskú stvorenosť s Božou transcendentnosťou. Pavol Strauss to vyjadril slovami: „Božia prítomnosť je nekonečná jemnosť, ako v tom tichom vánku, v ktorom sa prejavila prorokovi“ (Eliášovi),

Najviac však prežíval Ježiša ako Mesiáša. Musíme si priznať, že v bežnom kresťanstve z gréckeho slova Christos vyprchal jeho pôvodný význam. Mnohí kresťania vnímajú Krista ako obyčajné prímerie a zatiaľ sám Ježiš vzťahoval na seba slovo „mašiah“ ako naplnenie mesiášskych očakávaní. Vo výraze „mašiah“ sa tají viaceré významy: je v ňom aj titul kňaza a kráľa, pomazaného. Kým židia ho ešte stále očakávajú ako veľkú politickú osobnosť, ktorá nastolí vládu Izraela nad svetom, pre kresťanov už prišiel ako Boží Syn, ustanovil Božie kráľovstvo na zemi a ešte raz príde na konci čias. U kresťanov sa transponoval do obrazu Pantokratora a

u Teilharda de Chardin a jeho stúpencom do obrazu kozmického Krista. Byť kresťanom znamená toľko, ako byť stúpencom Mesiáša, ktorý prišiel na svet so svojím mesiášskym programom, nie politickým, ale programom na pretvorenie sveta na bohočlovečenskom princípe, skrze jeho cirkev. Pavol Strauss k tomu napísal, že „vernosť a úplná oddanosť Bohu boli v židovskom národe prípravou a žriedlom na príchod Mesiáša. Ale oni ho neprijali, pre nich bol chrám a litera Písma vrcholom, a tak sa stal blízky **tým**, čo ho hocikde oslovovali v duchu a v pravde... Židia majú charakterovú vieru. Nie živú, akú mali ešte chasídi a svätci typu Balšema. Stratili žeravú vieru praotcov, ktorí pripravili duchovnú pôdu pre Mesiáša. Stratili zmysel pre nadprirodzeno“. Na druhej strane „kresťania stratili lásku. Všade ostali len výnimky, výstavné exempláre“. Tak ako pre Vladimíra Soloviova, aj pre Pavla Straussa nejestvovala židovská, ale kresťanská otázka. Lebo židia sa vždy správali ku kresťanom po židovský, naproti tomu my, kresťania, sme sa doteraz nenaučili správať sa k židovstvu po kresťansky.

Pri negatívach však Pavol Strauss videl v židovstve aj svetlé stránky. Predovšetkým v tom, že si vo svojej väčšine zachovalo ducha modlitby, aj keď sa vo svojich výrazových prostriedkoch menil. Mnohí židia si zachovali živú vieru, aj keď to nebola zrovna žeravá viera Abraháмова. Zachovali si úfnosť v milosrdenstvo Božie, v ktoré dúfali vo všetkých dobách prenasledovania a utrpení. Strauss bol presvedčený, že Židia žijú ďalej v kresťanstve. „Líšia sa hlavne stálou vierou v príchod Mesiáša, kým je kresťanstvo viera vo večnú prítomnosť Mesiáša v Ježišovi Kristovi. Strauss videl styčné body medzi judaizmom a kresťanstvom aj v stredovekej židovskej mystike, ktorá bola veľmi vyspelá a veľmi blízka kresťanskej „unio mystica“. Strauss povedal, že „aj všetci svätci sú z jedného duchovného rodu. Rabbi Luria a Rabbi Aqiba sú blízki duchovnému svetu sv. Jána z Kríža a sv. Terézie z Avily“.

Z osobných skúseností a poznatkov Strauss urobil jeden významný ekumenický záver: „Veriaci všetkých náboženstiev sa približujú a spoločné korene židovského i kresťanského náboženstva sa zblížujú v tejto dobe prihrotenia možného konca sveta. Blíži sa doba úplného zblíženia v Kristovi „in quo omnia constant“. Všetko, čo sa dobre vykoná, či práca, či veda, či umenie, všetko tomu slúži“.

A tak Pavol Strauss bol presvedčený, že vlastne nič nestratil, nič zo starých tradícií neopustil, Tým, že sa stal katolíkom, jeho vzťah k judaizmu nadobudol ekumenický rozmer a jeho viera dosiahla plnosť poznania.

Živá tradícia

Liptovský Mikuláš je mesto, ktoré by mohlo rozdávať plným priehrstím slávnych rodákov. Jeho zvláštny, až tajuplný génus loci, priniesol do nášho spoločenského diania množstvo pozoruhodných ľudí, ktoré poznačili svojou činnosťou a odkazom veľa ľudí v európskom priestore. Na jednej strane máme oprávnenú hrdosť na svojich rodákov, na druhej strane máme povinnosť sa o ich odkaz postarať.

Je požehnaním, že úsilie pána profesora Júliusa Rybáka o rozvíjanie živého posolstva MUDr. Pavla Straussa zarezonovalo v úsilí MUDr. Martina Jančuška. A tak, ako to už v dobrodružstve života býva, tieto snahy vyústili v roku 2002 najprv do inštalácie Straussovkej pamätnej tabule na jeho starorodičovskom dome, kde donátorom bol Mons. Prof. František Tondra, spišský biskup a predseda KBS a o rok neskôr do založenia Spolku priateľov MUDr. Pavla Straussa.

Mesto Liptovský Mikuláš v osobe primátora MUDr. Alexandra Sľafkovského umožnilo sídlieť spolku v budove mestského múzea Janka Kráľa (starorodičovský dom P. Straussa) a tak sa vytvorili podmienky na začatie jeho činnosti. 27. februára 2004 Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky schválilo Stanovy spolku a Štatistický úrad 6. apríla 2004 v Žiline pridelil IČO: 37907751. Máme aj logo spolku, ktorého autor je košičan Ing. Štefan Seman.

Na zakladajúcom valnom zhromaždení 27. septembra 2003 bol účastníkmi zvolený za čestného predsedu Mons. Prof. František Tondra - spišský biskup, predseda KBS. Do trojčlenného výkonného výboru boli zvolení: MUDr. Martin Jančuška - predseda, Prof. Július Rybár - podpredseda, PhDr. Ľubomír Raši - tajomník. Bola zvolená revízna komisia v zložení Ing. Anna Rašiová, MUDr. Alexander Sľafkovský a Prof. Eva Kollárová. Vzhľadom na vyťaženosť pána primátora navrhujeme, aby vo výbore pracoval aj Ing. Ján Vrabec, ktorý má tiež bohaté skúsenosti z oblasti managmentu.

V ústrety nám vyšla aj pobočka Ludovej banky v Liptovskom Mikuláši, kde spolok zriadil svoj účet pod č. 4 430 001 300 / 3100, na ktorý môžu členovia a sympatizanti SPMPs posilať svoje členské príspevky a dary. Mimochodom, v expozitúrach tejto banky je na stene pripevnený kríž. Nevieť, či je v tomto smere jediná, alebo prvá?

Zo svätej omše a zakladajúceho valného zhromaždenia je zhotovené sympatické DVD (2 x DVD nosič). V prípade záujmu je možné si ho objednať na adrese spolku.

Na záver chcem poďakovať liptovskomikulašskej typografickej firme Typopress, ktorá nám už pri zakladaní SPMPs sponzorsky vytlačila vkusné pozvánky a dnes pokračuje v tejto bohumilej činnosti opäť s vlastným finančným príspevom a vydaním prvého čísla nášho bulletinu.

Ľubo Raši

29. august 2002
Odhalenie pamätnej tabule
MUDr. Pavla Straussa

* Akademické dišputy xo synom P. Straussa, Jozefom

- *MoHS. Prof. Ľran tisek Tundra, spiSský biskup (vľavo hore)*
- *MUDr. A. Slafkovský (vpravo hore)*
- *Prof. Július Rybúk (vľavo)*

- *Radost' zo stretnutia priateľ'ov P. Straussa*
- *Slávnostné prihovory (v strede)*
- *Svätá omša - zakladanie SPM PS (vpravo dole)*

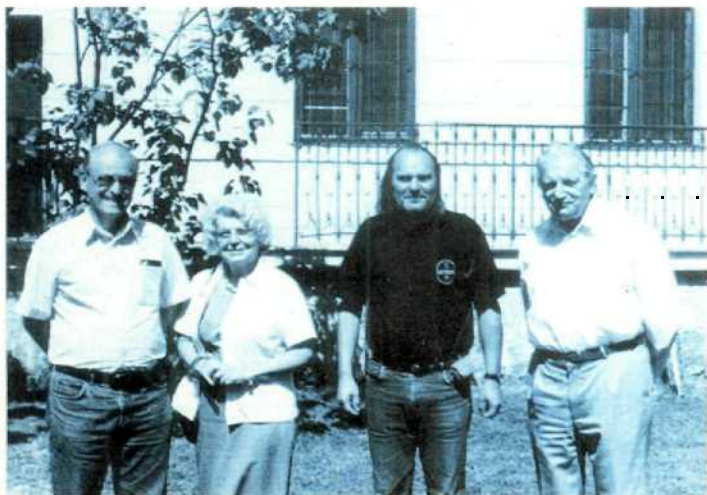
* Inšulii-iit pamätnej tabule

• Požehnanie tabule P. Straussa

**27. september 2003, Liptovský Mikuláš
Valné zhromaždenie občianskeho združenia
Spolku priateľ'ov MUDr. Pavla Straussa**

• Súčasnú vedu spolku. Zľava: Martin Jančíšku, Viera Rybáková, Lubomír Huši, Július Rybák

m

• MUDr. Martin Junčuška

• Ján Komorovský

• Pavol Maiulu

• Čestný predseda v diskusii

• Pohľad na rokovajúcich členov

• Zľava: p. Jančuška, p. Komorová, p. Ruši

• Prof. Július Rybák

• Prerokovanie stanov spolku

Kristocentrizmus v tvorbe Pavla Straussa

Tibor Žilka

Medicína, literatúra a hudba determinovali život P. Straussa, ale predovšetkým katolícka viera mu dávala zmysel. Narodil sa síce v židovskej rodine, ale 29. augusta ako 30 ročný konvertoval. Stalo sa to v predvečer narodenín, keď už viac ako rok zúrila vojna na východnom fronte. Áno, dátumy v jeho živote zohrávajú významnú úlohu - sú symbolom výnimočnosti človeka, ktorý sa stal outsiderom aj podľa kritérií veľkonemeckej ideológie, aj podľa protináboženskej demagógie marxistov. Eo ipso, takmer celý život bol domácim disidentom - raz prenasledovaným, inokedy odvrhnutým a poníženým, lebo vyčnieval z radu.

Narodil sa 30. augusta 1912 v Liptovskom svätom Mikuláši a zomrel 3. júna 1994 v Nitre. Obidva dni pripadajú na piatok v kalendári - ten prvý bol posledný v mesiaci, ten druhý zase bol prvým piatkom. Zomrel teda na prvý piatok, ale tento dátum je aj inak symbolický - v ten istý deň zomrel aj Franz Kafka, lenže presne o 70 rokov skôr.

Bol telom i dušou Stredoeurópanom, viazal sa k strediu nielen priestorovo, ale aj časovo. Stred týždňa čiže streda mu bola osudným dňom. Streda sa stala aj dňom svadby (4. apríla 1945), ale aj dňom pohrebu (8. júna 1994). Nebol to pohreb ubolený, ani hysterický, ale predovšetkým dôstojný s mnohými významnými osobnosťami slovenskej kultúry, básnikmi a spisovateľmi, za prítomnosti honorácie mesta, ale prišli sa rozlúčiť s ním bývalí pacienti, ľudia, ktorým pomohol prinavrátiť zdravie. Väčšina z nás precitovala túto chvíľu tak, že náš priateľ nás síce navždy opúšťa v zmysle pozemského života, ale odchádza do večnosti, kde sa s ním raz znovu stretne. Jeho unavené telo dokonalo, ale duch zostal medzi nami - nám, ktorí sme ho dôverne poznali, sa často vynárajú v pamäti jeho vtipné a múdre sentencie, vlievajú nám silu a povzbudzujú nás. Nie náhodou odzneli tieto slová v onen júnový deň: „Náš zosnulý brat vo viere Pavol Strauss bol dobrým hospodárom s Božími darmi. Dostal mnoho talentov a on ich rozmnožil. Dary milosti i dary prirodzené.

Sám bohatý, obohacoval iných - rozhovormi a najmä knihami." (Ján Chryzostom kardinál Korec: Pohrebna rozlúčka s MUDr. Pavlom Straussom. In: Strauss, P.: Život je len jeden. Bratislava, Nové mesto 1996, s. 148).

Zostali teda knihy, ale aj z nich sa ozýva jeho láskavý hlas, prihovára sa nám a vedie nás kľukatými cestami. Nehovorí nikde o „zabranom živote" ako komunistický básnik L. Novomeský („Prosím vás, teta, pozdravujte ich tam, /až všetkým postískate hmlistú pravicu,/ a povedzte im... Ale nehovorte o tom, /jak podaktorým bol život zbabraný.") v básni „Pohreb Hany Gregorovej". Napriek tomu P. Strauss nereprezentuje lacný, efemérny optimizmus - denno-denne musel zápašiť o prežitie v zmysle duchovnej samostatnosti a nezávislosti tvorcu a mysliteľa, spisovateľa a lekára. Koľko bezvýznamných niktošov sa pohybovalo okolo neho a kádrovalo ho, alebo sa usilovalo degradovať jeho nevšedný talent! Talent, ktorý sa rozvíjal v troch rovinách a bol podfarbený, vycibrený s transcendentálnymi rozmermi a výšinami.

1. Hudba patrila k životnej náplni P. Straussa, Čo je šťastie pochopiteľné po zväžení rodinného zázemia, v ktorom vyrastal. „V matkinej rodine bolo veľa muzikantov, dve speváčky, čelista, rodák z Detvy, sama matka bola dobrá klaviristka." (Strauss, P.: Odmocnina ticha. Literárny týždenník, 3, 1990, č. 15, s. 6). Jeho eseje siahali na zážitky získané počúvaním alebo hraním hudobných majstrov; aj hodnotí niektorých umelcov - J. Brahmsa, T. Billrotha, R. Wagnera, F. Liszta. Ešte podnetnejšie sú jeho úvahy o spojení hudby a medicíny, hoci - ako sám tvrdí - ide o dotyky a vzájomnom ovplyvňovaní (sa) zdanlivo divergetných svetov. Hudba môže udržiavať homeostázu „nášho najvnútornejšieho prostredia", poznamenáva akoby na okraj. Vyzdvihuje psychologickú stránku vplyvu hudby na človeka: „Mágia hudby je pre dnešného človeka v jej etose a v jej účinku psychologickou." (s. 103); „Hudba je niečo a priori ľudského" (s. 102). Hudba a medicína sa

stretávajú v priesečníku vnútra človeka, no má osobitnú funkciu pre lekára, keď je umorený prácou, otvára mu hudba svet nádherný, svet vnútornej krásy a nových výhľadov. Tento proces nazýva hominizáciou a najmä sapienzizáciou človeka, ktoré sa ešte vôbec nezdajú ukončené.

P. Strauss budoval svoj vnútorný život na princípoch náboženskej viery, ale hudba vôbec tomu neprotirečila. Skôr naopak. Mystický stav umelca, poetické vzrušenie sa stali východiskovou tézou symbolistov a po nich aj ďalších literárnych (umeleckých) smerov - impresionizmu, expresionizmu, dokonca aj surrealizmu. Ako tvrdí P. Valéry: chceli posilniť nejedno srdce tak, ako to robí viera. „Vim, o čem mlúvim: v té době jsme měli pocit, že mohlo vzniknout jakési náboženství, jehož podstatou by bylo poetické vzrušení." (Valéry, P: Literární rozmanitost. Praha, Odeon 1990, s. 211). A táto sila spočívala predovšetkým v hudbe, preto sa symbolisti opájali hudbou Wagnera. Hudba robí ľudí bližšími, vytvára citovú jednotu, stmeluje ich do priateľského zväzku. Spája sa s tým aj vedomé odmietnutie konzumného davu, ale aj prijatie utrpenia a bolesti, lebo aj to je dané a súdené iba nadpriemerným a vyvoleným. A práve hudba je teritóriom, kam je dovolené vojsť iba zopár jednotlivcom, ktorí sa inak môžu stať terčom výsmechu.

Hádam pri interpretácii hudby sa najmenej používajú pojmy z oblasti náboženstva; akoby hudba bola vskutku v akomsi intímnom vzťahu s transcendentálnou oblasťou života i smrti. Hudba sa vypína v tvorbe P. Straussa k samým vrcholom jestvovania a nadobúda ontologickú podobu. Aj hudba je prejavom božských cností, najmä lásky v človeku - aspoň tak to vyznieva z vyznania autora: „Hudba je všetkým prístupná reč, ktorá má veľkú silu zblížovania. A láska je hudba srdca." (Strauss, P.: Odvrátený hlas. Bratislava, Slovenský spisovateľ 1994, s. 15).

2. Cez medicínu sa otvárali autorovi priestory pre zmapovanie filozofie života a smrti, prechodu z jedného stavu do iného stavu. Ale najzaujímavejšie sú tie pasáže, ktoré pojednávajú o lekárch-umelcoch. Aj sám sa pokladal za píšuceho lekára; možno ako lekár sa stal autorom neustále pertraktujúcim otázkou smrti. Život lekára si predstavuje ako službu a základom služby je láska k blížnemu. I v tom je kresťanský princíp, dokonca ten najvyšší. Ajhľa, odčitujeme aspoň jeden odsek z eseje „Listy mladému chirurgovi“: „Nemôže byť lekárom, dobrým lekárom ten, kto nemá v sebe lásku. Chorému človeku nestačí len odborný zákrok... Každý čaká i kúsok toho nášho ja - nášho srdca... lekár, a najmä chirurg, je kňaz pred oltárom regenerácie.“ (Strauss, P.: Zákruty bez ciest. Bratislava, VERBA 1993, s. 18-19). Ale ani ďalšiu božskú cnosť nezabudne pripomenúť, keď analyzuje povinnosti chirurga, ktorý má byť človekom nádeje. Áno, láska, nádej, ale prostredníctvom viery. Aj smrť či skôr blízkosť smrti dokáže opísať v mnohých variáciách a obmenách. Stačí si spomenúť na opis smrti A. P. Cechová:

„Čechov miloval kvety a stromy nadovšetko a posielal často manželku, aby sa šla prejsť po parku. I 14. júla 1904, keď sa vrátila z prechádzky, bol veselý, ba porozprával jej veselú anekdotu. Naraz došlo u neho k ťažkej dušnosti. Lekár poslal po kyslík. Ale Čechov pokojne namietal. „Netreba už, kým ho donesú, budem mŕtv.“ Požiadal o pohár šampanského a vyprázdnil ho na zdravie manželky. Potom zaspal a viac sa neprebudil.“ (Strauss, P.: Rekviem za živých. Bratislava, Slovenský spisovateľ 1991, s. 139)

Tieto riadky sa nachádzajú v kapitole „Umenie a patológia“ a mohol ich napísať iba autor, ktorý je v jednej osobe lekárom i spisovateľom. Načiera totiž hlboko do tajov medicíny a z hľadiska svojho subjektu analyzuje tvorbu i život spisovateľov, pochádzajúcich spomedzi lekárov. Bolo ich veľa, veď medicína a jej predstavitelia sa najviac vedia priblížiť k ľudskej duši, najviac prenikajú do vnútra človeka. Aj uvádza mená: Cronin, Schiller, Döblin, Čechov, ale aj niektorí slovenskí autori:

Zechenter-Laskomerský, Jégé, Škarvan, Stodola, Žamov, Králik, Stacho, ba aj v súčasnosti v kultúre osobitne preslávený Hudec. Takmer všetci z nich boli ovplyvnení svojou profesiou, neraz aj lekárskou praxou. V časti „Medicína ako objekt umeleckej činnosti“ dokonca spomína aj Lászlóa Németha a jeho knihu „Listy o hypertenzii“, zároveň knihu hodnotí ako „umelecký návod na použitie pre lekára i nelekára, postihnúťého touto chorobou“.

Kresťanský zmysel pre život sa zraďí aj zo Straussovho postoja k pacientom: vždy je láskavý, ľudský. Aj v humore. Aj keď ide o smrť, resp. blízkosť smrti, dokáže dať návod na prijatie tohto stavu prirodzeným pokojom, ba aj humorom - nevtieravým,

dobromyseľným, upokojujúcim. Svedčí o tom príhoda pred smrťou starého otca ako už vyskúšanou témou v slovenskej literatúre. Ale P. Strauss inovuje pohľad na smrť svojho deda, dáva mu iné rozmery. Ťažisko opisu prenáša na „prenikavú osobnosť MUDr. Jozefa Bellu v Liptovskom Svätom Mikuláši, spolužiaka ... starého otca“. Keď už nebolo pomoci, smutne sa zahľadel na starého otca a vravel mu:

„Bercko. nože sa ty napi vínka!“

„Jožko, nuž veď ja už sotva dýcham, kdeže ja môžem piť,“ vraví starý otec.

ABellanato:

„len sa ty napi, nech príde veselá dušička do neba!“

Rekviem za živých (46)

Po krátkych anekdotách o MUDr. J. Bellovi nasleduje uvažovanie o opodstatnenosti humoru v lekárskom prostredí: nie je to násilný pátos ako u literáta, - tvrdí Strauss - lebo pomáha znášať utrpenie človeka, aj keď je niekedy drsný. Prekrásne zhŕňa autor rozdiel medzi humorom literáta a lekára v dvoch krátkych, dokonca eliptických vetách: „Pre literáta znamená žiť - písať. Pre lekára znamená žiť - pomôcť žiť.“ (Tamže, s. 47). Ale ani pri tejto konštatácii nezostáva, lebo ešte pridáva ďalšiu sentenciu, odvodenú z dlhoročnej empirie: „Chorí ľudia sú milovania hodní nielen pre svoje utrpenie, ale i preto, že sú práve v tom čase prístupnejší cudziemu dobru.“ (Tamže, s. 50). A tu je možnosť výchovnej práce pre lekára, ktorý môže liečiť nielen choré telo, ale môže - ak má na to schopnosti a Bohom dané predpoklady - výchovne pôsobiť na pacienta. V tejto situácii duša človeka vstrebáva do seba oveľa intenzívnejšie dobré rady aj v duchovnej sfére, človek je vnímavejší pre pochopenie svojho prechodného pobytu na Zemi a priam cíti potrebu mať nad sebou vyššiu inštanciu, ktorej sa ľahšie podriaďuje, ak sa mu poskytne pomoc prostredníctvom láskavého slova. P. Strauss bol aj v medicíne osobnosťou, ktorá akoby bola riadená „zhora“ božšími zákonmi. Pomáhal >ez toho, aby vyžadoval uznanie či protihodnotu; pomáhal, aby liečil telo i dušu.

Za svojho 82 rokov trvajúceho života liečil a vyliečil veľa pacientov a zanechal po sebe vzácne knihy, ktoré majú svoj filozofický rozmer. Budova, v ktorej ako lekár pôsobil,

je dnes budovou Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Akoby aj táto skutočnosť sa stala svojráznym symbolom spojenia jeho životnej púte v jeden harmonický celok: bol totiž píšucim lekárom. Čo napísal, pretrváva v nás. Naše stále spojenie s ním signalizuje aj pamätná tabuľa, pripomínajúca urbi et orbi, že tu pôsobil jeho niekdajší spolupútnik, človek, ktorý obohatil galériu významných osobností starobylej Nitry a zároveň aj Slovenska. Nitra a jej obyvatelia, ako aj predstavitelia slovenského literárneho života odhalením pamätnej tabule právom vzdali hold doktorovi Pavlovi Straussovi.

Jeho duch naďalej prebýva medzi nami!

Prehľad tvorby Pavla Straussa

I. Vydané diela:

- 1936-37: Die Kanóne auf dem Ei. Schwarze Verše
 1947: Všetko je rovnako blízke a ďaleké (Verbum, Košice)
 1948: Mozaika nádeje (SSV Trnava)
 Stĺpy. Básne v próze. (LEV Ružomberok)
 Peter Lippert: Človek Jób hovorí s Bohom (Verbum, Košice) - preklad
 1960: Aforistické diárium
 1964: Krížová cesta pre chorých (Rím)
 1965: Postila dneška (Rím - pod menom Jozef Augustín)
 1968: Zápisky diletanta (Tatran, Bratislava)
 1971: Zákruť bez ciest (Smena, Bratislava)
 1972: Mozaika nádeje (2. vyd.); Ecce homo, Tesná brána (SSV Trnava)
 Nádhera nečakaného (Krest, akadémia UPJŠ, Košice)
 Kvety z popola (Martin)
 Úsmev nad úsmevom (DAKA, Bratislava)
 1993: Zákruť bez ciest (2. vyd.) (Verba, Bratislava)
 Krížová cesta (DAKA Bratislava)
 Za mostom času (Verbum, Košice)
 1994: Kolíska dôvery (Dobrá kniha, Trnava)
 Odvrátený hlas (Slov. spisovateľ, Bratislava)
 1995: Torzo ticha (DAKA, Bratislava)
 1996: Život je len jeden (Nové mesto, Bratislava)
 2000: Človek pre nikoho (DAKA, Bratislava)
 2001: Slová z noci / Worte aus der Nacht (DAKA, Bratislava)
 2002: Peter Lippert: Človek Jób hovorí s Bohom (2. vyd.) (Lúč, Bratislava)
 2004: Sám za sebou (CompuGraph s.r.o., Košice)

II. Nevydané rukopisy:

- Básnické zbierky:
 O láskavej bolesti
 Susedstvo nehy
 Cesta na koniec bóľu
 Viac ako tlieť
 Katalóg premien
 Kroky ducha
- Denníky:
 Sám za sebou (denník 1. 1. - 31. 12. 1970)
 Amalgám (cyklus esejí)
 Neodoslané listy (eseje)
 Sme mocnejší než Čas (denník 1.1.-31.12. 1989)
 Zbytočný denník (denník 1. 1.-31. 12. 1991)
 Variácie o tom istom (denník 1. 1.-31. 12. 1992)
 Listy sebe (denník 30. 4. - 30. 12. 1993)
 Body istoty (denník 1. 1. - 3. 6. 1994)

III. Naliehavo je potrebné vydať:

1. Uvedené denníky
2. Reedície
 - Zápisky diletanta
 - Rekviem za živých
 - Väetko je rovnako blízke a ďaleké
 - Nádhera nečakaného
 - Úsmev nad úsmevom
 - Život je len jeden

• **luh. Rybák**

Aktuálne myšlienky

Pavol Strauss

Predpokladám, že Slovensko a Rakúsko sú zemepisným stredom aj budúcej Európy a môže vyrásť i v jeho duchovný stred. - Možno, že si večnosť zahrála na kolotoč náhod, ktorý u nás zastane.

Národy majú medzi sebou hranice, ako dravé zvery v zverincoch majú železné mreže. Bez nich by sa vzájomne poničili. A keď sa z nich občas vyslobodia a vniknú do cudzej klieťky, podlávajú. Čo im príde pod pazúru. Ale keby odpadli železné mreže a skutočná sloboda sa rozložila medzi nimi, bolo by ako v raji. Čaro a krása hranice a vyhranenia ich druhov by nezmizli, ale lev a baránok by chodili vedľa seba. A Pán Boh by nemusel hrať neustále prísneho krotiteľa...

Lebo Európa nie je za nami, lež pred nami. Európa nie je ani zemediel, skôr idea. Európa nedobrala svoju úlohu. Ešte ju má len začať hrať. To, čo bolo doteraz, bolo prvé dejstvo. Skončilo fiaskom, pretože zradila svoj

základ, svoju kresťanskú postać. Byť Európanom, znamená priznať sa k určitej duchovnej rase. A kým sa neuskutoční to, že všetky národy európske odložia hranice medzi sebou a spoločne začnú budovať novú európsku kultúru a mravnosť, dovtedy potrvajú konvulzie terajšej bezradnosti.

Veľkí duchovia, veľkí umelci sa nám veľmi horlivo sprítomňujú i po stáročia. Duchovná komunita sa neprerušuje. Po zosublimovaní ich telesného substrátu sa nám ich duchovná postać intenzívnejšie ponúka.

Duch sa na čas skryje, akoby v jednotlivcoch odletel. Ale pretože je tu, ukáže sa znovu v nových predstaviteľoch, v nových slovenských ideotvorných mozgoch. To potrebuje Slovensko, klan tvorivých duchov.

Tento svet a táto spoločnosť sú založené na záujmových reláciách. Šťastie, keď sa stretnú ľudia mimo záujmovej sféry, ak len koluje v nich tá istá podstata a podobnosť. To boli kedysi kyštalizačné jadrá umeleckých družín, dnes sú základné bunky pre ozdravovanie sveta. Svet je tak rozleptaný žie-

ravinou praktického rozumu, že ho len nemožní láskavci stmelia.

Nech hymny kvetov a pukov znejú nečujne v našich srdciach. Život sa utvára a vyvíja v tvorivých protirečeniach, lebo všetko má, ako živá bunka, duchový náboj zrovnovážený. Plus a mínus vo všetkom.

A tak je i človek ohromujúci jav a zjav. Čo rozdávaš, stretáš, čo tvoríš, ťa vytvára a dotvára. Aký si, v takej morálnej mene si vyplácaný. Rozdávaš dobrotu a ujde sa ti. Vytváraj krásu a budeš jej účastný. Premáhaj bolesť iným a dôjdeš úľavy.

Každý verejný činiteľ je všade vo svete intrigami nastolený samozvanec. Vo všetkých typoch spoločnosti. Trpený zhora i zdola. Býva tvorivými myšlienkami nezaťažené individuum, ktoré si zľahka a nezodpovedne zvykne na neprimeraný post. Doba ho ani nestrovi, ani jej nepridá na hodnotách. Ale zľahka naňho zabudne, pri náhlom úmrtí.

Úbohé opustené telo, zavalené kvetmi zlého svedomia a falošnou posmrtnou laudáciou. Pitevná, márnica a hrob sú konečnými zastávkami každej kariéry. Kto nezapustil korene do sveta ducha zaživa, je i potom vykorený. Kto žil len telu, zostáva len telom.

Zošmyknutie mnohých vrstiev slovenského národa do podzemí hmoty spôsobuje už len nemnohým cvakanie zubov. Nezod-

povednosť a inferiorita sú všeobecnou atmosférou, ktorej ohrozujúca škodlivosť je každému zrejmalá, lenže každý vidí jej príznaky u tých druhých. A to sú tie duchovné miazmy, ktorými búťlavie „infirmitas nostrí saeculi”.

Zlé svedomie dneška pochováva do ľudového zabúdania veľkých a zodpovedných mysliteľov, počnúc Hviezdoslavom. Kto nie

je schopný poznania hodnôt, odsúdil sa sám. Nebojím sa zajtrajška, bojím sa o zajtrajšok.

Toľko ad vocem doby.

Vždy prichádzajú noví zákonodarcovia. Zákony budúcnosti, ktorá bude chcieť byť jasná a trvacia, sa budú musieť vynášať tak, že ich tvorcovia budú v jednej ruke držať Sväté písmo a v druhej morálku.

Recenzia

Sumarizácia etiky i estetiky

Pavol Strauss:

Sám za sebou

(Zápisky r. 1970)

CompuGraph, s. r. o., Košice 2004

„Toto je tá výnimka, pán Strauss, keď Vaša knižička nájde svojho pravého čitateľa!” - jednoduché venovanie Júliusa Rybáka spriaznenej duši v nádeji, že darované prijme a zúročí. Nádej v nádení takej duše. A ako sa myšlienky spriadajú jedna s druhou do logickej nite múdreho výroku - vety, tak sa spriaznení hľadajú tykadlami umenia spoznávajú v rezonancii duší. Etika vnorená do estetiky a estetika rozpustená v etike - a už to spolu znie. Správny tón, komorné -a práve spustilo dueto v hudbe sfér.

Na malej ploche (tzv. vreckový formát A6), v náklade 1000 ks pri príležitosti 10. výročia úmrtia MUDr. Pavla Straussa (*3.6. 1994) vyšiel zápisník, resp. denník jeho myšlienok, ktorý z autorovej pozostalosti ako mnoho iných dokladov filozofického ducha zostavil a vydal blízky autorov priateľ J. Rybák.

Čo urobí čitateľ, keď sa mu takéto dielko dostane do rúk? Vždy je viacero možností - podľa povahy jednotlivca. Niektorí môžu knižku prečítať a odložiť. Iní z jej duchovných pokladov môže roky žiť. Čo urobí kritik? Sebec si jej múdrosť ako „nehodnú” zmienky v nejakom periodiku nechá pre seba. Vypočítavec si z myšlienok ako zo svojho materiálu môže postaviť bárku, na ktorej sa preplaví k svojmu čitateľovi. Snob knižku možno ani nedečíta, no napriek tomu bude v elitnej spoločnosti hovoriť o jej slabínach, aby zabodoval ako intelektuál, čím by prezentoval svoje, nie autorove myšlienky. Vďaka Bohu chodia po zemi aj také typy, ktoré s čítaným textom vedú akési intelektuálne sumo (myšlienkové vytlačanie z rigorózneho kruhu autorskej autarkie). Summa summa-

rum, každý tvorca potrebuje partnera, percipienta na vnímanie vytvoreného. Hoci najčastejšie tvorí, hovorí i stojí sám („sám za sebou”), potrebuje zrkadlo a jeho odraz - spätnú väzbu, prijímateľa. Stát si za svojim by malo byť samozrejme, ale nie samoučelné. Nie „nerušte moje kruhy”, ale „rozšírte uzavreté (myšlienkové) kruhy”.

Výsledok intelektuálneho sumu na náš spôsob závisí od etickej i estetickej úrovne zúčastnených - filozofa, ktorý autentickým myšlienkam zrodeným v jeho mysli dal podobu zápisov, a kritika, ktorý jeho materiál spracoval a svoje odpovede (názory) naň ponúka ďalším ako vedľajší produkt mozgovej činnosti inšpirovanej prečítaným. Medzi nami: ani tvorcovia mobilu spočiatku netušili, že vedľajší produkt mobilu - písanie SMS-iek - bude nakoniec populárnejšie a azda i využívanjšie ako samo telefonovanie.

Vedomá si nedostatočnosti prípravy v tomto nastúpenom zápase suma som rada, že som sa na ňom mohla aspoň zúčastniť. Víťazstvo patrí tým, ktorí si so všetkou svojou váhou i vážnosťou stoja za svojim. Ako Pavol Strauss.

Prosím, aplauz pre nášho Straussa!

Alžbeta B. Mráková

Povedali o Straussovi

„Bolo mi od počiatku jasné, že som v Pavlovi Straussovi narazil na taký rozľahlý, košatý, hlboký kultúrno-duchovný osobný vesmír, aký by bolo možné nájsť u máloktorého zo slovenských básnikov. Jeho spôsob videnia, myslenia i tvarovania videného a poznaného je ojedinelý u nás a kladie i na čitateľa vysoké nároky. Je to oriešok, ktorý treba lúskať, spôsob myslenia, do ktorého sa treba vžiť. Ale vynaložená námaha stojí za to.

Zdanlivú nezvyklosť tohto textu podčiarkuje aj dlhoročná absencia jeho tradície. Od rozpadu katolíckej moderny tento a podobný typ básnickej interpretácie skutočnosti na štyri desaťročia u nás prestal existovať.

Dnes teda stojí takýto text pred dvojitou úlohou: doplniť chýbajúce z minulého a položiť základ pre možné budúce. Postaviť zrúcaný most a hneď po ňom prejsť na tento breh.

Znovu zdôrazňujem: nepôjde to bez seabdisciplíny aj zo strany čitateľa, no ešte raz pripomínam aj fakt, že mu to, čitateľovi, bude stáť za to.”

(Milan Rúfjs)

„...V tejto chvíli Vášho životného jubilea sa mi žiada vysloviť dve veci: poďakovať a prosiť. Žiada sa mi poďakovať za Váš verný život viery, za Váš život chirurga i za Váš život mysliteľa a slovenského spisovateľa. Žiada sa mi poďakovať Bohu za Vašu vernosť a vytrvalosť v tvrdom zápase života, ktoré boli predovšetkým darom milosti. Ale žiada sa mi poďakovať aj osobne Vám, že ste s darom milosti spolupracovali a že ste urobili zo svojho života svedectvo o pravde a kráse, svedectvo o Bohu a o láske k človekovi. Na druhom mieste by som chcel prosiť, aby Vám doprial vysloviť dosiaľ nevyslovené a obohatiť tak Slovensko a svet skúsenosťou zrelého mysliteľa kresťana, skúseného lekára, mysliteľa, umelca a humanistu. Toto poďakovanie a túto prosbu vyslovujem i v mene Cirkvi, v mene prastarého nitrianskeho biskupského stolca a tak trocha i v mene Slovenska, čo azda iní urobia dôkladnejšie a zaslávnejšie.”

(Ján Chryzostom kardinál Korec v zdravici k Straussovtj osemdesiatke)

„...Áno, dr. Pavol Strauss je svojím autorským typom Európan, európsky človek. Európan nie kozmopolitického, ale kresťanského značenia; človek, ktorý sa stotožnil s veľkými kresťanskými tradíciami Európy - a svojou literárnou a mysliteľskou aktivitou tieto tradície oživoval na poli slovenskej literárnej tvorby, pôvodnej i preloženej; tvorby, ktorej vďaka svojmu kresťanskému a kultúrnemu univerzalizmu bol schopný dávať európsky ráz i európsky rozmer.

A tu sa priam natíska nevyhnutná otázka základného významu. Nie je táto jeho európsko-kresťanská orientácia v súlade s dávny náboženským a kultúrnym apoštolátom, ktorý už pred stáročiami vykonávali na našom území dvaja slovanskí svätci, Cyril a Metod, povýšení pred desaťročím na spolupatroňov Európy? Nesporne tu možno hľadať takúto kontinuitu.”

(Július Pašteka)

Prihláška za člena Spolku priateľov MUDr. Pavla Straussa

Meno*.....Priezvisko*.....

Titul.....Pracovisko.....

Adresa (mesto, štát)*.....PSC*.....

Ulica*.....č.domu.....

Tel.:.....fax:.....e-mail.....

Dátum*.....Podpis*.....

* Povinné údaje

Adresa spolku:

Spolok priateľov MUDr.Pavla Straussa

Múzeum Janka Kráľa, Námestie osloboditeľov 31, 031 01 Liptovský Mikuláš

Adresa tajomníka:

PhDr. Ľubomír Raši, ZUŠ J.L.Bellu, M.M.Hodžu 5, P.O.Box 70, 031 01 Liptovský Mikuláš,

+421 44 56 215 80, e-mail: zuslm@svslm.sk

IČO: 37907751

Č. účtu: Ľudová banka 4 430 001 300 / 3100

OTVORTE SI DVERE

ĽIAČIAREVYDAVATĽSTVO'KXÍHVIAZAČSTVO

TYP'OPRESS

TYPOPRESS, s. r. o.

Ul. J. Žuffu ?

LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

m a

Tel/fax: 044/5541 490

Tel: 044/5514 395, 5623 159

i-iiKiil: typopress.lm@stonline.sk

http://www.tytopress.sk

DO NAŠEJ FIRMY A NAVŠTÍVTE NÁS

PONÚKAME VÁM:

- PROSPEKTY
- LETÁKY
- POHLADNICE
- FIREMNÉ LISTY
- BROŽURY
- PREBALY
- KANCELÁRSKE TLAČIVÁ
- KALENDÁRE
- SAMOLEPKY
- VIZITKY
- STRAVNÉ LÍSTKY
- NOVOROČNÉ POZDRAVY
- VIANOČNÉ POZDRAVY
- SVADOBNÉ OZNÁMENIA
- PROMOČNÉ OZNÁMENIA
- MATURITNÉ OZNÁMENIA
- SMÚTOČNÉ OZNÁMENIA
- POŠTOVÉ OBÁLKY
- POLYMÉROVÉ ŠTOČKY
- RÝCHLOKOPÍROVANIE

- VIAZANIE KNÍH A ČASOPISOV
- RUČNÁ VÄZBA (AJ KOŽENÁ)
- VÝROBA KAZIET NA DARČEKOVÉ PREDMETY A DOKUMENTY DO ARCHÍVOV
- OPRAVY STARŠÍCH I HISTORICKÝCH KNÍH
- KAŠÍROVANIE LEPENIEK DO FORMÁTU A1
- VÄZBY DIPLOMOVÝCH PRÁC DO 24 hod.
- PEČIATKY NA POČKANIE
- VLASTNÉ CERTIFIKÁT NA TLAČ
- IPOŠTOVÝCI MMÁŽOK TÍPFD